

Kategorie kobiecości i męskości w odniesieniu do pojęcia widocznej niepełnosprawności ruchowej

Alicja Długolecka

- ❖ **Zakład Psychosomatyki i Rehabilitacji Seksualnej, Wydział Rehabilitacji**
- ❖ **Akademia Wychowania Fizycznego w Warszawie**

Badania 2007-2009

❖ Badania własne

Kierownik projektu- dr Alicja
Długołęcka

Realizacja- dr Alicja Długołęcka i lek.med.
Monika Łukasiewicz

**„Jakość życia seksualnego i
partnerskiego kobiet
niepełnosprawnych
ruchowo”**

realizowany w Zakładzie Psychoterapii i
Rehabilitacji Seksualnej- badania jakościowe

Badania 2008-2009

❖ Grant

Kierownik projektu- prof. Zbigniew Izdebski

Realizacja- prof. Zbigniew Izdebski, dr Alicja Długołęcka, dr Dariusz Radomski

„Psychoseksualne funkcjonowanie osób niepełnosprawnych w relacjach z otoczeniem społecznym”

- badania ilościowe i jakościowe

Warunki zdrowia seksualnego

*wg Międzynarodowej Klasyfikacji Chorób i Problemów Zdrowotnych
Światowej Organizacji Zdrowia IC 10*

1. Niezakłócony rozwój psychoseksualny;
2. Udane relacje partnerskie;
3. Satysfakcja z życia seksualnego.

Niezakończony rozwój psychoseksualny?

- ❖ Niedostateczna wczesna interwencja
- ❖ Izolacja
- ❖ Nadopiekuńczość
- ❖ Brak wzorców

Opóźniona seksualność

- ❖ Nadmierny związek z matką,
- ❖ Labilność emocjonalna, "lepkość", domaganie się miłości,
- ❖ Preferowanie zabiegów pielęgnacyjnych,
- ❖ Szczególne upodobanie do jedzenia,
- ❖ Niepełna identyfikacja płciowa,
- ❖ Rywalizacja o względy opiekunów,
- ❖ Odbieranie przejawów sympatii i zainteresowania za miłość,
- ❖ Niska samoocena, poczucie nieatrakcyjności,
- ❖ Naiwność wynikająca z braku doświadczeń i głodu emocjonalnego,
- ❖ Brak wizji przyszłości i wzorców,
- ❖ Niski poziom wiedzy.

Niewidzialni w procesie edukacji seksualnej

Młodzież:

- ❖ Niepełnosprawna intelektualnie
- ❖ Niepełnosprawna ruchowo
- ❖ Homoseksualna

*Okres dojrzewania-krytyczna
faza integracji*

Bezradność wobec
stereotypów płciowych

Spadek pozycji w grupach
jednopłciowych

Brak zainteresowania ze
strony płci przeciwnej

Krytycyzm dotyczący fizyczności

- ❖ Wobec różnych przejawów płciowości dorosłych, szukanie wzorców;
- ❖ Obsesyjne porównywanie się między rówieśnikami;
- ❖ 16% chłopców i 14% dziewcząt dojrzewa wcześniej, po 9% z opóźnieniem.

Obraz własnego ciała

- ❖ Obraz własnego ciała, jest to zmysłowy obraz rozmiarów, kształtów i formy ciała oraz uczucia dotyczące ciała.
- ❖ To rysunek ciała w umyśle, który jest sposobem pojawiania się własnego ciała dla siebie samego. Obraz ciała jest częścią ogólnie pojętego obrazu siebie.

Dwa aspekty, charakteryzujące obraz ciała:

- spostrzeganie ciała – wewnętrzny, wzrokowy obraz kształtu i rozmiaru ciała; może on być adekwatny lub nieadekwatny
- stosunek emocjonalny do ciała – postawa, czyli przekonania i uczucia względem własnego ciała, poziom satysfakcji z ciała, zadowolenie z jego wyglądu; może być pozytywny lub negatywny

Zaburzenia obrazu własnego ciała:

- 1. spowodowane zaburzeniami neurologicznymi**
- 2. spowodowane nagłą utratą kończyn lub innych części ciała** - cechą charakterystyczną jest to, że ciało ulega gwałtownej zmianie, natomiast jego spostrzeganie się nie zmienia; fantomy kończyn i palców dotyczą 98% przypadków po amputacji, innych części ciała występują rzadziej; nie mają miejsca w przypadku wrodzonego braku kończyn, kiedy amputacja została dokonana we wczesnym dzieciństwie (do 5 r.ż.) albo jeśli utrata nie jest nagła

c.d.

3. spowodowane fizyczną deformacją lub niesprawnością
– im wcześniejszy okres życia, na który przypada uszkodzenie, tym większy i bardziej zaburzający jest wpływ tego doświadczenia nie tylko na obraz własnego ciała, ale również na ogólny rozwój osobowości; do wspólnych cech osób z różnorodnymi fizycznymi nieprawidłowościami należą:

- ❖ kompleks Qasimodo (poczucie inności, mniejszej wartości),
- ❖ stosowanie zabiegów obronnych (np. kamuflaż czy ograniczenia w stylu życia),
- ❖ zaburzenia w relacjach społecznych i seksualnych; kiedy deformacja następuje po okresie dojrzewania, przystosowanie się do zmienionego wyglądu przypomina proces żałoby

c.d.

4. spowodowany minimalnymi zniekształceniami ciała albo ich całkowitym brakiem :

związane z minimalnymi deformacjami ciała – często uwrażliwienie na tym punkcie i dążenie do zwiększenia własnej atrakcyjności ma podłoże w wypartych konfliktach psychicznych;

dysmorfofobia – czyli narzekanie na jakiś fizyczny defekt w przekonaniu, że jest on znaczący dla innych, kiedy naprawdę mieści się w granicach normy

związane z zaburzeniami psychiatrycznymi – głównie neurotycznymi i psychotycznymi; przykładem są: zaburzenia konwersyjne, depresja, zaburzenia seksualne, schizofrenia, zaburzenia jedzenia

Kategorie kobiecości i męskości

We wczesnych fazach rozwoju psychoseksualnego dochodzi do zakłóceń jednego z komponentu identyfikacji płciowej- społecznej roli płciowej.

*Podstawowy zakres problemów
młodości związany z kategorią
kobiecości i męskości.*

**zakłócenia i opóźnienia w
przyjmowaniu identyfikacji płciowej
(szczególnie roli płciowej);*

*rozbieżność pomiędzy zachowaniami seksualnymi a uczuciami i pragnieniami;

**niemożność ograniczenia i sterowania
relacjami z rodzicami i uzyskania
autonomii wewnętrznej;*

**ograniczenie kontaktów społecznych,
szczególnie z rówieśnikami płci
odmiennej;
trudności w znalezieniu partnerki/ra;*

**samotność, izolacja, obniżona
samoocena, nonkonformizm,
przyjmowanie roli obserwatora;*

*stresy związane z różnymi przejawami odrzucenia (ignorowanie lub manipulacja, wykorzystanie seksualne);

** niewystarczająca ilość pozytywnych,
zróżnicowanych wzorców dorosłych, szczęśliwych w
zakresie życia seksualnego i partnerskiego osób z
widoczną niepełnosprawnością ruchową.*

**WEWNĄTRZ-
STEROWNOŚĆ I
MOŻLIWOŚCI A NIE
ODWROTNIE**

**„Wiele lat temu
zdecydowałam się
stworzyć sama siebie.**

**Rzecz oczywista,
stworzona zostałam
przez kogoś innego-
przez całe
społeczeństwo. Nie
spodobał mi się ich
pomysł.”**

Maya Angelou

Obraz siebie

Obraz samej siebie

Młode kobiety nie udzielały odpowiedzi lub postrzegały inne kobiety negatywnie, widoczne były kompleksy i samotność (projekcja lub kompensacja w postaci krytycznego nastawienia i deprecjonowania innych)

- ❖ Kobiety o sobie: smutne, biedne, nie dbają o siebie, mają za dużo kompleksów, takie same, mają fajne wartości, bardziej wrażliwe, mają swój świat i życie...

Obraz samego siebie

Młodzi mężczyźni wybierali opcję koleżeńską, idealizowali ojca, wykazywali silne lęki homoseksualne, mechanizmy obronne (racjonalizacja i kompensacja).

- ❖ Mężczyźni o sobie: tacy samo, są w porzo, lepiej myślą i czują, nieszczęśliwi, dzielni, ambitni, bierni, zemsta bogów, pokrzywdzeni, myślą o jednym, są lepsi, nie są w pełni męscy, bardziej uczuciowi i emocjonalni...

Stosunek do płci przeciwnej

- ❖ Mężczyźni idealizowali kobiety; kobiety oceniały mężczyzn realistycznie i negatywnie.
- ❖ Mężczyźni o kobietach: jak Anielice, bez nich nie da się żyć, laleczki, owoce, słodycze, ciastka, skarb, polne kwiaty, cud, czekoladki, narkotyki, boginie...
- ❖ Kobiety o mężczyznach: dzieci (!), egoiści, niedojrzali, kameleon, koty, kibel, meteoryty, dranie...

Stosunek do miłości i małżeństwa

- ❖ Miłość jest wartością podstawową, ale neutralny stosunek do małżeństwa
- ❖ Marzenia o rodzinie
- ❖ Mężczyźni wykazują wyższy poziom mobilizacji i optymizmu, kobiety ujawniają postawy lękowe i pesymizm.

Problemy seksualne

- ❖ Osłabienie lub wzrost napięcia
- ❖ Stany frustracji wynikające z niezaspokojonych potrzeb lub radykalnych zmian aktywności
- ❖ Ograniczenia anatomiczne
- ❖ Wzrost potrzeby afiliacji, bezpieczeństwa i wzmocnień w roli seksualnej
- ❖ Ambiwalencja wobec zachowań seksualnych: masturbacja, petting, homoseksualizm zastępczy, używanie „gadżetów”
- ❖ Liczne mechanizmy obronne
- ❖ ZALEŻNOŚĆ OD INNYCH

Problemy seksualne typowe dla kobiet

- ❖ Ucieczka w sferę marzeń psychoseksualnych jako wyraz próby pogodzenia potrzeb seksualnych i samotności;
- ❖ Promiskuityzm lub godzenie się na poniżające formy współżycia;
- ❖ Problemy związane z kontrolą zwieraczy i brakiem lubrykacji;
- ❖ Opory związane ze stosowaniem wibratorów i kremów nawilżających;
- ❖ Brak lub częściowe czucie w pochwie.

Problemy seksualne typowe dla mężczyzn

- ❖ Częściowe zaburzenia erekcji lub jej brak
- ❖ Zaburzenia ejakulacji
- ❖ Uzależnienie od pornografii i internetu
- ❖ Negatywny stosunek do autoerotyzmu
- ❖ Kompulsywna masturbacja
- ❖ Zastępcze zachowania seksualne i związane z tym silne lęki homoseksualne

Płodność

- ❖ U kobiet brak zasadniczych przeciwwskazań!
- ❖ U mężczyzn z brakiem lub częściową ejakulacją konieczność stosowania metod wspomagających lub niepłodność.
- ❖ Żadna kobieta nie była zdiagnozowana seksuologicznie, uświadomiona w zakresie antykoncepcji, mniejszość, która była u ginekologa nie została zbadana!
- ❖ Żaden mężczyzna nie był zdiagnozowany seksuologicznie
- ❖ Żaden nie miał jakiegokolwiek formy rehabilitacji seksualnej
- ❖ Jakiegokolwiek formy leczenia nie są refundowane w naszym kraju!

Rehabilitacja seksualna?

- ❖ W procesie rehabilitacji seksualnej należałoby więc uwzględnić w równym stopniu aspekty medyczne, jak psychologiczne:
- ❖ 1. rzetelną informację medyczną opartą na dokładnej diagnozie w okresie dojrzewania lub w krótkim czasie po wypadku, a nie dopiero w fazie tworzenia związku,
- ❖ 2. dobranie odpowiednich metod rehabilitacji nie budzących zastrzeżeń osoby zainteresowanej i partnera,
- ❖ 3. terapię indywidualną psychiczną i medyczną bezpośrednio po urazie lub pojawieniu się choroby
- ❖ 4. konsultacje, zajęcia terapeutyczne dla pary w ciągu przynajmniej roku po tym zdarzeniu.

Kobiecość? Męskość?

Koncepcja siebie!

M. Ferguson-Gregory i wielu psychologów na co dzień pracujących z osobami niepełnosprawnymi uważa, że najważniejszymi obszarami w procesie rehabilitacji seksualnej są:

są:

przystosowanie, w tym seksualne,
oraz koncepcja własnej osoby.

*Poczucie nieadekwatności do
stereotypowych wzorców
płciowych*

U kobiet w
zakresie
poczucia
atrakcyjności
seksualnej.

*Poczucie nieadekwatności do
stereotypowych wzorców
płciowych*

U mężczyzn w
zakresie
sprawności
fizycznej, w
tym- seksualnej.

Wyobrażenie śmierci

- ❖ **Odczuwany ból przyczynia się do zrodzenia się myśli samobójczych, pesymizm**
- ❖ **Możliwe pojawienie się autodestrukcyjnych zachowań seksualnych, zwłaszcza u kobiet- zawieranie niebezpiecznych, przypadkowych znajomości, poszukiwanie relacji będących „źródłem cierpień”.**

Zaburzenia myślenia

❖ **Brak poczucia stabilności, przykre myśli, pogłębiający się pesymizm, myślenie chaotycznie i nieuporządkowane**

❖ **Brak konsekwencji w tworzeniu relacji psychoseksualnych-uwodzenie i odpychanie, zrywanie związków i odczuwanie straty, niemożność zaangażowania się i zaufania drugiej osobie, manipulowanie osobami płci przeciwnej w celu uzyskania chwilowych „głasków”.**

Odczucia fantomowe

Zaburzenia obrazu własnego ciała

- ❖ **Dezorientacja, nierealność uszkodzenia ciała**

- ❖ **Odcinanie się od części ciała, których dotyczą zaburzenia funkcjonalne i czucia. Z jednej strony pojawia się zjawisko kompensacji, ale z drugiej wymazywanie z obrazu ciała ważnych jego części. Często występuje blokada na poziomie wyobraźni seksualnej.**

Lamentowanie

- ❖ **Żal i smutek, uczucie straty, opłakiwanie straty (niekiedy ciche, nieujawnione przed otoczeniem)**
- ❖ **Uzależnianie emocjonalne innych osób- również seksualne lub całkowite odcięcie się od sfery seksualnej i uznanie tego obszaru za zamknięty ‘na zawsze’.**

Próba zrozumienia

- ❖ **Nieracjonalne szukanie winnego (ja, ktoś inny, los) za to co się stało. Myślenia „teraz życie nie ma sensu”.**
- ❖ **Możliwe samoobwinianie się typu- „kara za grzechy” dotyczące sfery seksu, tendencja do wycofania z tej sfery i uzasadnień o charakterze religijnym.**

Przymus wyobrażania sobie własnego ciała

- ❖ **Traktowanie części ciała dotkniętej urazem jako „obcego”, chęć usunięcia tej części ciała ze świadomości. Lęk przed postępem choroby.**
- ❖ **Koncentracja na zaburzonych funkcjach seksualnych, wyolbrzymianie problemów, zachowania lękowe, nienawiść do własnego ciała, wstyd i lęk przed upokorzeniem przez potencjalnych partnerów, odcięcie się od obszaru własnych narządów płciowych.**

Samotność

- ❖ **Poczucie braku zrozumienia, odczuwanie obojętności ze strony otoczenia**
- ❖ **Lęk przed zostaniem samemu (także opuszczenie przez partnera seksualnego)**
Brak wiary w możliwość funkcjonowania w związku, prowokowanie zachowań odrzucających u partnera („samospelniająca się przepowiednia”), uzależnianie się emocjonalne lub pozostawanie w związku opiekuńczo-formalnym, skłonność do relacji seksualnych poza związkiem z osobami ze środowiska zw. z osobami z niepełnosprawnością.

Utrata ról społecznych

❖ **Niepewność co do dalszego funkcjonowania w swoich rolach społecznych, uczucie zbędności**

❖ **Obniżenie samooceny w roli partnera seksualnego, życiowego i rodzica.**

Lęk przed utratą niezależności finansowej, utratą pracy

❖ **Ograniczenie zdolności zawodowej**

❖ **Obniżenie samooceny w roli psychoseksualnej, zwłaszcza u mężczyzn.**

Obrona neurotyczna w sferze seksualnej

- ❖ Będzie się przejawiać potrzebą udowodnienia innym i sobie własnej sprawności/atrakcyjności seksualnej rozumianej w kategoriach osoby sprawnej fizycznie.
- ❖ Gawędziarstwo erotyczne, uwodzenie, „zaliczanie”, uzależnianie, promiskuityzm.
- ❖ Załamania, blokady i frustracje, agresja i autoagresja, nieumiarkowane eksperymentowanie i skłonność do zachowań ryzykownych, upokarzanie siebie lub innych, zrzucanie „winy” na partnera/partnerkę.

Indywidualne podejście?

- ❖ 1. Faza przystosowania
- ❖ 2. Płeć osoby po urazie i „pomagacza”
- ❖ 3. Wiek i zakres doświadczeń, sytuacja osobista
- ❖ 4. Poglądy związane ze sferą seksualną,
  - ❖ przekonania dotyczące płci odmiennej,
  - ❖ cechy osobowościowe

Obrona zdrowa

- ❖ Opiera się na realnej ocenie własnych możliwości. Istotne jest zdanie sobie sprawy z własnych ograniczeń i pogodzenia się z nimi. Nie zapominając przy tym o maksymalnym wykorzystaniu swoich możliwości.
- ❖ O przystosowaniu mówi się wówczas, jeśli „osoba niepełnosprawna zaczyna [...] traktować swój defekt fizyczny jako jedną z wielu charakteryzujących ją cech” (Kowalik, 2000).

Dobre przystosowanie psychoseksualne

- ❖ NIEZALEŻNOŚĆ WEWNĘTRZNA I ZEWNĘTRZNA (OD RODZICÓW I FINANSOWA)
- ❖ WEWNĄTRZSTEROWNOŚĆ
- ❖ OTWARTOŚĆ NA INNYCH I DOŚWIADCZENIA

NA ZDJĘCIU:
Frida Kahlo

Przystosowanie psychoseksualne

- ❖ *Samoświadomość, zrozumienie własnych mechanizmów obronnych*
- ❖ *Oddanie seksowi należnego mu szacunku jest jedyną drogą do tego, by człowiek przeżywał seks świadomie. Bo tylko tym, co obdarzone szacunkiem i zrozumieniem, możemy się z szacunkiem i zrozumieniem posługiwać.*

Ważne...

Dojrzała motywacja do związku wymaga uznania równości i jasności relacji, czyli możliwości równego wkładu obojga partnerów i uznaniu tych samych wartości.

Przekonanie, że mój partner daje mi przynajmniej tyle w życiu, co ja jemu, jest podstawą zdrowych wzajemnych stosunków...

Związek?

**Osoba z widoczną
niepełnosprawnością
może dużo zyskiwać
przy bliższym
poznaniu...**

**Warto więc stwarzać
wiele okazji by dać
się poznać... ☺**

Dziękuję za uwagę

